

Εθνικό Συμβούλιο Έρευνας, Τεχνολογίας και Καινοτομίας

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Αντώνης Μόλχο, Πρόεδρος & Φρόσω Μόττη-Στεφανίδη, Αντιπρόεδρος

ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑΚΟΥ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ (ΤΕΣ)

Οι βασικοί μας στόχοι είναι τρεις:

1. Να εντοπίσουμε και να καταγράψουμε υψηλού επιπέδου επιστημονική έρευνα στην Ελλάδα. Ποιες είναι οι θεματικές ενότητες;
2. Ποιοι είναι οι επιστήμονες που παράγουν υψηλού επιπέδου έρευνα;
3. Ποια διεθνή αλλά και ελληνικά επιστημονικά περιοδικά έχουν τη μεγαλύτερη απήχηση και θεωρούνται υψηλού επιπέδου;

.Για να επιτευχθούν αυτοί οι στόχοι πρέπει πρώτα απ' όλα να εξεταστούν τα **ΚΡΙΤΗΡΙΑ** ανά επιστήμη (ή επιστημονική περιοχή) βάσει των οποίων θα εντοπίσουμε υψηλού επιπέδου έρευνας επιστήμονες (πανεπιστημιακούς, η στελέχη ερευνητικών κέντρων) που εκπονούν αυτά τα έργα και υψηλού επιπέδου επιστημονικά περιοδικά με απήχηση.

Πρέπει να σημειωθεί ότι σε πρώτη φάση η καταγραφή αυτών των πληροφοριών μπορεί να μην είναι πλήρης. Σταδιακά θα ενημερώνεται το αρχείο με τις πληροφορίες σχετικά με έρευνα, ερευνητές και επιστημονικά περιοδικά.

Τα κριτήρια που θα παρουσιάσουμε αποτελούν μόνο μια πρόταση. Θα συζητήσουμε αυτήν την πρόταση και θα συναποφασίσουμε για τα κριτήρια που θα υιοθετηθούν, τα οποία όμως θα πρέπει να είναι διεθνώς αποδεκτά και αναγνωρίσιμα.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Επιστημονική έρευνα

Πότε θεωρείται μια έρευνα ότι είναι υψηλού επιπέδου; Προτεινόμενα κριτήρια

Η έρευνα θεωρείται διεθνώς έρευνα αιχμής (state of the art).

Η έρευνα είναι χρηματοδοτούμενη.

Τα περιοδικά όπου είναι δημοσιευμένη η μελέτη δημοσιεύουν εργασίες μόνο μετά από τυφλή ομότιμη αξιολόγηση (peer review).

Η έρευνα είναι δημοσιευμένη σε επιστημονικά περιοδικά με υψηλή απήχηση (impact factor).

- ❖ Η έρευνα είναι διεπιστημονική; Αν είναι, ποιες επιστήμες εκπροσωπούνται ;
- ❖ Εάν μέρος της είναι δημοσιευμένο σε ελληνικά επιστημονικά περιοδικά (με τυφλή ομότιμη αξιολόγηση), έχει εξεταστεί εάν και πως τα αποτελέσματα την ελληνικής μελέτης ρίχνουν φως σε αποτελέσματα διεθνών μελετών; Έχουν παρουσιαστεί τα αποτελέσματα της και σε διεθνή επιστημονικά περιοδικά;
- ❖ Οι δημοσιεύσεις είναι προϊόν διεθνούς συνεργασίας;

Κύριοι ερευνητές

Προτεινόμενα κριτήρια σε σχέση με τους κύριους ερευνητές

Σημειώστε ότι τα κριτήρια αυτά διαφοροποιούνται ανάλογα με την εμπειρία και τα χρόνια εργασίας του επιστήμονα.

- ❖ Δημοσιευμένο έργο σε υψηλού κύρους περιοδικά (με υψηλό impact factor) όπου οι εργασίες γίνονται δεκτές μόνο μετά από τυφλή ομότιμη αξιολόγηση (peer review).
- ❖ Δημοσιευμένο έργο σε μονογραφία που έχει γίνει δεκτή μετά από τυφλή ομότιμη αξιολόγηση (peer review).
- ❖ Δημοσιευμένο έργο σε πρακτικά συνεδρίων όπου οι εργασίες γίνονται δεκτές μετά από τυφλή ομότιμη αξιολόγηση (peer review).
- ❖ Παραγωγή ερευνητικού έργου τα τελευταία 5 χρόνια (εξαιρούνται περίοδοι γονικής άδειας ή ασθένειας)
- ❖ Έρευνες και δημοσιεύσεις σε συνεργασία με επιστήμονες από ξένα πανεπιστήμια
- ❖ Προσκεκλημένες ομιλίες σε διεθνή συνέδρια ή συναντήσεις
- ❖ Διοργάνωση ξένων συνεδρίων και άλλων επιστημονικών συναντήσεων
- ❖ Χρηματοδοτούμενη έρευνα
- ❖ Συμμετοχή σε διεθνείς χρηματοδοτούμενες μελέτες (πχ. πρόγραμμα Horizon ή χρηματοδότηση από το ERC)
- ❖ Επιστημονικός εκδότης (editor ή associate editor) σε διεθνή περιοδικά
- ❖ Εποπτεία διδακτορικών από τα οποία έχει προκύψει τουλάχιστον μια δημοσιευμένη εργασία σε διεθνές επιστημονικό περιοδικό υψηλού κύρους.
- ❖ Διεθνή βραβεία και διακρίσεις

ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Προτάσεις σχετικά με τα κριτήρια Αξιολόγησης στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες

Το εύρος των πεδίων των μεθοδολογικών και θεωρητικών προσεγγίσεων στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες είναι πολύ μεγάλο.

Το εύρος γίνεται ακόμα μεγαλύτερο αν λάβουμε υπόψη τις διεπιστημονικές έρευνες οι οποίες συχνά χρησιμοποιούν προσεγγίσεις και μεθόδους όχι μόνον άλλων ανθρωπιστικών επιστημών αλλά και κοινωνικών, η ακόμη και θετικών επιστημών. Η πληθώρα των προσεγγίσεων και των μεθόδων υπαγορεύει την ανάγκη διαφοροποίησης των κριτηρίων αξιολόγησης.

Ένα μέτρο δεν μπορεί να ισχύει αναγκαία για όλες τις ανθρωπιστικές επιστήμες. Ένα ενδεικτικό παράδειγμα από το πεδίο της μεσαιωνικής ιστορίας είναι ο/η ερευνητ-ής/ρια που ασχολείται με την έκδοση χειρογράφων, ιδιαίτερα όταν αυτά είναι γραμμένα σε αρχαίες γλώσσες, ή τη συστηματική έρευνα σε γενικά άγνωστες αρχειακές πηγές. Η έρευνα αυτού του τύπου απαιτεί άλλες ικανότητες και άλλα εργαλεία από την έρευνα στην ιστορία εμπορικών, η επαγγελματικών δικτύων σε συγκεκριμένες εποχές, ή την κατανομή του πλούτου σε διάφορες κοινωνίες, ή από τον ερμηνευτικό σχολιασμό και υπομνηματισμό φιλοσοφικών και θεολογικών κειμένων.

Παρ' όλες τις διαφορές ερευνητικών προγραμμάτων, επιστημονικά έργα (νέα και παλαιά) θα πρέπει να αξιολογούνται βάσει κανόνων με τους οποίους συμφωνούμε, και οι οποίοι θα είναι ευρέως γνωστοί στα μέλη της επιστημονικής κοινότητας.

Σε γενικές γραμμές, ως **υπόθεση εργασίας** για την επεξεργασία κανόνων αξιολόγησης, προτείνω η συζήτηση να επικεντρωθεί σε μερικά από τα σημεία που ακολουθούν. Τα κριτήρια που προτείνονται προσφέρουν ένα πλαίσιο για την αξιολόγηση της έρευνας, το οποίο μπορούμε να επεξεργαστούμε βάσει συγκεκριμένων βελτιωτικών παρατηρήσεων

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ

Έρευνα. 1) Είναι έρευνα αιχμής διεθνώς; (state of the art?) Έχει εξεταστεί το status questionis στη διεθνή βιβλιογραφία και πως τα αποτελέσματα των ελληνικών μελετών ρίχνουν φως σε αποτελέσματα διεθνών μελετών; Σε συγκεκριμένες περιπτώσεις ο μεθοδολογικός σχεδιασμός και κριτική παρουσίαση των πηγών πρέπει να παρουσιαστεί ρητά.

2) **Απήχηση (impact factor)** των περιοδικών όπου δημοσιεύεται η έρευνα.

Σημαντικό κριτήριο για την αξιολόγηση ενός έργου είναι η διεθνής του διάσταση. Εννοώ ότι έργα επιστημονικής αξίας θα πρέπει να είναι προσιτά σε ένα διεθνές επιστημονικό κοινό με το οποίο ένας/μία επιστήμονας η μία επιστημονική ομάδα συνδιαλέγονται. Σήμερα, η χρήση της Αγγλικής γλώσσας επιτρέπει επιστήμονες να επικοινωνήσουν όχι μόνο με αγγλόφωνους συναδέλφους αλλά με πολλούς άλλους για τους οποίους η αγγλική γλώσσα έχει αποκτήσει ρόλο παρόμοιο των Λατινικών στην ύστερη αρχαιότητα και τον μεσαίωνα ή των γαλλικών στον 18^ο αιώνα. Πέραν των Αγγλικών, και άλλες γλώσσες προσφέρουν ευκαιρίες σημαντικής επιστημονικής επικοινωνίας και συνεργασίας με ερευνητές διαφορετικών επιστημονικών και πολιτισμικών

παραδόσεων. Προσθέτω ότι η επιστημονική πολυγλωσσία αποτελεί πολύτιμο πλεονέκτημα και προτείνουμε να έχει ένα σημαντικό ρόλο στις αξιολογήσεις επιστημόνων και των έργων τους.

3) Δημοσιεύσεις: Προτείνουμε να δίνεται ιδιαίτερο βάρος στις επιστημονικές δημοσιεύσεις σε περιοδικά και εκδοτικούς οίκους με σύστημα τυφλής ομότιμης αξιολόγησης (blind peer-reviewed journal, μονογραφία, συλλογικός τόμος). Για ορισμένα περιοδικά υπάρχουν λίστες κατάταξης τους ακόμη και στα humanities ώστε να μπορεί να αξιολογηθεί το ειδικό βάρος και η σημασία της κάθε δημοσίευσης (κάποια πλέον έχουν impact factor). Ωστόσο, υπάρχουν και άλλα σοβαρά περιοδικά στο χώρο που δεν διαθέτουν ακόμα αυτά τα χαρακτηριστικά. Αυτό αποτελεί ένα θέμα που πρέπει να συζητήσουμε.

Δημοσιεύσεις –άρθρα, κεφάλαια συλλογικών βιβλίων, μονογραφίες-- που κρίνονται μόνο από εσωτερικές επιτροπές των δημοσιεύσεων, και όχι από εξωτερικούς κριτές με τυφλή ομότιμη αξιολόγηση αναγκαστικά θα έχουν λιγότερο βάρος στην αξιολόγηση των συγγραφέων τους. Επίσης, δεν θα έχουν βάρος στην αξιολόγηση βιβλιοκρισίες συναδέλφων (του τμήματος η, ακόμη, του ίδιου πανεπιστημίου), η αυτές, άσχετα με το περιοδικό δημοσίευσης, γραμμένες από τον/την επόπτη της διατριβής του/της υποψηφίου.

4) Ομιλίες σε διεθνή συνέδρια με επιστημονική επιτροπή κρίσης. Επίσης, αξίζει να αξιολογηθεί θετικά η οργάνωση πάνελ σε διεθνή συνέδρια γιατί δείχνει εξωστρέφεια και ικανότητα εποπτείας του πεδίου. Ο τόπος ή τρόπος (διαδικτυακό) διεξαγωγής του συνεδρίου δεν έχει σημασία. Ο διεθνής χαρακτήρας του έχει.

Κύριοι ερευνητές των μελετών. Υποψήφιοι για χρηματοδότηση ερευνητικής πρότασης θα κρίνονται με βάση τα προαναφερθέντα κριτήρια. Για νέους επιστήμονες ιδιαίτερο βάρος θα πρέπει να δοθεί στην εμπειρία τους σε πανεπιστήμια ή αναγνωρισμένα ερευνητικά κέντρα του εξωτερικού και της Ελλάδας. Βραβεία (διεθνή και ελληνικά), χρηματοδοτήσεις από αναγνωρισμένους διεθνείς (ERC, Max Planck, Institute for Advanced Study, και άλλα) ή ελληνικούς φορείς θα μετρήσουν θετικά κατά αναλογική κλίμακα στην αξιολόγηση των κυρίων ερευνητών.

Ένα από τα βασικά κριτήρια για την αξιολόγηση των ερευνητών είναι η πανεπιστημιακή διδακτική εμπειρία, ιδιαίτερα σε ιδρύματα του εξωτερικού.

Προτάσεις για έρευνα δημοσιευμένη στην ελληνική γλώσσα

- 1) Να καταρτιστεί επίσημος πίνακας με predatory journals και εκδοτικούς οίκους που δημοσιεύουν επί πληρωμή – υπάρχουν ανάλογες σε πανεπιστήμια του εξωτερικού. Οι Ερευνητές θα πρέπει να γνωρίζουν ότι δημοσιεύσεις στα έντυπα ή τους οίκους της λίστας δεν θα έχουν κανένα βάρος στην αξιολόγησή τους.
- 2) Επίσης να καταρτιστεί σε επίσημο εθνικό επίπεδο λίστα των ελληνικών περιοδικών που χρησιμοποιούν σύστημα τυφλής αξιολόγησης και τηρούν διεθνή κριτήρια (σοβαρότητα ύλης, επιμέλεια, διεθνής απήχηση, χρόνια κυκλοφορίας). Η ύπαρξη λίστας θα ενθαρρύνει εκδότες σοβαρών περιοδικών να ανταποκριθούν στα κριτήρια ώστε να εντάξουν τα περιοδικά τους στη λίστα.

- 3) Θα πρέπει να καταρτιστεί σε επίσημο εθνικό επίπεδο λίστα των ελληνικών περιοδικών που χρησιμοποιούν σύστημα τυφλής αξιολόγησης και τηρούν διεθνή κριτήρια. Στην Ελλάδα υπάρχουν σοβαροί εκδοτικοί οίκοι, π.χ. Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, και άλλα. Οι εκδότες του θα έχουν κάθε λόγο να προσπαθήσουν να ανταποκριθούν στα κριτήρια ώστε να προσελκύσουν υψηλού επιπέδου επιστημονικές έρευνες.
- 4) Να ληφθούν υπόψη οι βιβλιοκρισίες βιβλίων γραμμένων στα ελληνικά όπως και οι ετεροαναφορές άρθρων γραμμένων στα ελληνικά στον διεθνή χώρο, γιατί πιστοποιούν ότι μια ελληνική μελέτη μπορεί να έχει κατορθώσει παρά τη δυσκολία της γλώσσας να αποκτήσει ευρύτερη απήχηση.

Υστερόγραφο. Υπάρχουν επιστημονικά έργα υψηλότερης ποιότητας δημοσιευμένα στα ελληνικά. Θα ήταν αδύνατο μερικά από αυτά να δημοσιευτούν από ξένους εκδοτικούς οίκους. Παραδείγματα: Τα Άπαντα του Παπαδιαμάντη, η μελέτη του Σωκράτη Πετμεζά για την αγροτική ιστορία της Ελλάδος, του Κουγέα, για την τιμή του συναλλάγματος και η νομισματική πολιτική στην Ελλάδα 1843-1879 και πολλά άλλα. Το ίδιο πρόβλημα θα πρέπει να προκύπτει με δημοσιεύσεις σε άλλες γλώσσες (γνωρίζω καλά την ιταλική περίπτωση, αλλά, για παράδειγμα, στην Δανία, στη Πορτογαλία, ... θα πρέπει να διαπιστώνεται ακριβώς το ίδιο θέμα). Η πρόκληση που αντιμετωπίζουμε είναι να προτείνουμε ένα σύστημα αξιολόγησης που δεν παραμελεί δημοσιεύσεις αυτού του είδους.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΤΕΥΞΗ ΤΩΝ ΣΤΟΧΩΝ ΤΟΥ ΤΕΣ

Προτείνουμε να ακολουθήσουμε τα εξής βήματα, τα οποία μετά από συζήτηση θα συναποφασίσουμε.

1. Αφού συλλέξουμε τις προτάσεις των μελών του ΤΕΣ σχετικά με τους στόχους και τα κριτήρια που προτείνουμε, θα τις συζητήσουμε στην ολομέλεια και θα καταλήξουμε σε από κοινού συμφωνημένα κριτήρια.
2. Τα μέλη του ΤΕΣ θα συλλέξουν πληροφορίες σχετικά με τα ερευνητικά έργα υψηλού επιπέδου που εκπονούνται στη χώρα, τους ερευνητές και επιστημονικά περιοδικά.
3. Θα εντοπίσουμε έναν αριθμό ερευνητών και ερευνητικών έργων που πληρούν τα παραπάνω κριτήρια και θα τους ζητήσουμε να μας δώσουν σε περίπου 1-2 σελίδες απαντήσεις, οργανωμένες γύρω από bullet points, στα παρακάτω ερωτήματα:
 - (1) Θέματα που ερευνά ο επιστήμονας.
 - (2) Μεθοδολογικός σχεδιασμός των μελετών (πειραματική, διαχρονική, συγχρονική, άλλη)
 - (3) Μέθοδοι συλλογής στοιχείων (ποσοτική, ποιοτική, μικτή μέθοδος, άλλες μέθοδοι, πολλαπλές μέθοδοι συλλογής στοιχείων, multiple methods)
 - (4) Πηγές συλλογής στοιχείων (αυτό-αναφορές, πολλαπλές πηγές πληροφόρησης, multiple informants)

(5) Επεξεργασία δεδομένων

- Στατιστική, ποια στατιστικά μοντέλα; Ποια στατιστικά πακέτα επεξεργασίας στατιστικών δεδομένων; SPSS, MPlus, R? άλλο;
- Ποιοτική ανάλυση, ποια ποιοτική μέθοδο; Ποιο θεωρητικό μοντέλο κατευθύνει τις αναλύσεις; Πχ. Grounded theory qualitative method
- Μικτά μοντέλα ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας

Κλείνοντας, προτείνουμε να συμπεριλάβουμε στους ερευνητές που εκπονούν υψηλού επιπέδου έρευνα επιστήμονες ανεξάρτητα του φύλου τους, της εθνικότητας τους (εάν εργάζονται στην Ελλάδα), και οποιουδήποτε άλλου παράγοντα διαμορφώνει ατομικές διαφορές μεταξύ των επιστημόνων. Ιδιαίτερα πρέπει να εντοπιστούν και νεότεροι συνάδελφοι, άντρες και γυναίκες, που φαίνεται να έχουν τη δυνατότητα για αυτόνομη εκπόνηση σημαντικών ερευνητικών έργων ούτως ώστε να καταγράψουμε το χώρο/ειδικό αντικείμενο στο οποίο επικεντρώνονται οι μελέτες τους, τη μεθοδολογία που ακολουθούν κλπ.